

Okok, amiért az iskolapszichológusok nem jelentik a gyerekekkel szembeni szexuális visszaéléseket

■ JULIETTE D. G. GOLDMAN ÉS USHA K. PADAYACHI TANULMÁNYA ALAPJÁN

A gyerekekkel szembeni szexuális visszaélések sok szempontból számítanak feltáratlan területnek, annyi azonban biztosan tudható, hogy a megtörtént esetek igen nagy hányada marad ismeretlen, bárki értesül is róla, soha nem jelenti.

Az áldozattá vált gyerekek számára gyakran nagyon nehéz a segítségkérés, megbénítja őket a félelem, a szégyen, e mellett nem bíznak a felnőttekben sem: vagy nem is tudják, mit várhatnak a különböző szakemberektől, vagy nem remélik azt, hogy érdemi segítséget kaphatnak. A rendőrség, az ügyészség és a bíróság módszerei gyakran csak másodlagos viktimizációhoz vezetnek, és többnyire erre erősít rá a média is. Sokkal gyakrabban láthatók, olvashatók olyan esetek, amelyekben nem hittek a gyerekeknek, őket tették felelőssé a történetekért, megalázó és zavarba ejtő vizsgálatokon kellett átesniük, a szexuális bántalmazás felfedése félelmet keltő helyzet volt számukra, az elkövetőket pedig nem vagy nem megfelelően vonták felelősségre, mint olyanok, ahol megnyugtatóan, a gyerek érdekeit figyelembe véve, gyorsan és egyértelműen rendeződtek el az ügyek.

Egyértelmű, hogy a gyerekek számára fokozottan nehéz az őket ért szexuális bántalmazás felfedése, bejelentése, ugyanakkor a szakembereknek mindent meg kell tenniük annak érdekében, hogy minden lehetséges beavatkozási ponton maximalizálják az eset felfedésének valószínűségét.

Számos oldalról lehet ehhez a kérdéshez közelíteni, több kutatás és tanulmány foglalkozott már azzal a kérdéssel, milyen segítséget várnak a gyerekek a szakemberektől, mi segíthet nekik abban, hogy felfedjék a velük történeteket, illetve mi az, ami a szakembereket ráveszi az esetek jelentésére.

Számos szakember kerülhet ilyen esetekkel kapcsolatba, a szexuális bántalmazás felismerésének egyik legfontosabb színtere mégis az iskola lehetne, ezért az iskolapszichológusok, tanácsadók, iskolai védőnők szerepe kulcsfontosságú. Az iskolában dolgozók gyakran az első olyan szakemberek, akikkel egy szexuális visszaélést elszenvedett gyerek találkozik, ezért nagyon sok múlik azon, felismerik és felfedik-e a bántalmazás tényét.

Ebben a tanulmányban egy olyan kutatás eredményeit ismertetjük, amely arra összpontosít, miért nem jelentették a szakemberek a tudomásukra került eseteket. A kutatók nézőpontja szerint ez a megközelítés hozzásegíthet a hiá-

nyosságok felfedéséhez és a megfelelő beavatkozási pontok megtalálásához. Ezért az ausztráliai Queenslandban egy országos reprezentatív felmérést készítettek 122 iskolai tanácsadóval azt feltárandó, hogyan döntenének különböző esetekben, és mivel magyaráznák, ha hallgatnának egy általuk megismert esetről. Az ausztrál helyzet ismertetése nézetünk szerint sokkal több, mint érdekesség, hiszen Magyarországon is ideje lenne, hogy az iskola szerepe komolyan felmerüljön. Gyermekcipőben jár még, de már megkezdődött a védőnők és gyermekorvosok képzése a gyermekbántalmazás témakörében, ugyanakkor nyilvánvaló, hogy az iskoláskorú gyerekek esetében a pedagógusok és az iskola gyermekvédelmi, pszichológus, tanácsadó munkatársai állnak legközelebb ahhoz, hogy felismerjék a jeleket, a megfelelő szakemberhez irányítsák a gyerekeket, és eleget tegyenek jelentési kötelezettségüknek.

■ AZ ISKOLÁBAN DOLGOZÓ SZAKEMBEREK SZEREPE

A gyerekekkel szembeni szexuális visszaélések felismerésében vitathatatlan az iskolák jelentősége, annál is inkább, mivel kutatások tanúsága szerint az áldozatok többsége általános iskolás korú. Ezen korosztály esetében különösen tarthatatlan az az álláspont, hogy az iskola csak oktatási intézmény, és nem terhelhető a gyerek családi, szociális, stb. problémáinak kezelésével. Az iskolában dolgozók az idő jelentékeny hányadában felelősek a gyerekek jólétéért, erkölcsi, szakmai, és némely országban jogi felelősségük is a gyerekeket érő bántalmak felismerése és jelentése. E mellett a többi gyerekekkel, a családokkal és a szűkebb-tágabb közösséggel, környezettel való kapcsolatuk révén egyedülálló lehetőségük van a felmerülő gyanúk megismerésére.

Vevier és Tharinger egy kétszintű modellben írja le az iskolapszichológusok szerepét:

- szaktudással kell rendelkezniük a szexuális gyermekbántalmazás jelenségéről, amellyel a hozzájuk forduló pedagógusok segítségére lehetnek;
- krízisintervenciót kell biztosítaniuk az esetek feltárása után;
- értékelniük kell a magatartási, viselkedési és fizikai jeleket, változásokat olyan esetekben, ahol felmerül a szexuális visszaélés gyanúja;
- jelenteniük kell a tudomásukra jutott eseteket;
- folyamatos közvetett beavatkozást kell biztosítaniuk;
- közvetlen beavatkozást kell biztosítaniuk;
- megelőző tevékenységet kell folytatniuk.

Vevier és Tharinger szerint az első öt feladat jelenti az első szintet, amelyet minden iskolapszichológusnak, tanácsadónak teljesítenie kell, az utolsó kettő pedig a második szintet, amely olyan szakemberek feladata, akik érdeklődnek a téma iránt, és megfelelően képzettek az áldozatokkal folytatott munkára, illetve a preventív beavatkozások tervezésére. Vannak, akik még több szerepet szánnak az iskolapszichológusoknak, szerintük az ő feladatuk a gyerekek és a pedagógusok felvilágosítása a témában, szülői felvilágosító programok szervezése, valamint a közvélemény tájékoztatása is.

Természetesen, ha az iskolában dolgozóktól elvárjuk, hogy hatékony munkát végezzenek a szexuális visszaélések megelőzésében, észlelésében, feltárásában és jelentésében, ismerniük kell azokat a fizikai tüneteket és tipikus viselkedésváltozásokat, amelyekből arra következtetni lehet.

■ AZ ESETEK FELFEDÉSE ÉS BEJELENÉSE

Arról, hogy a ténylegesen megtörténő esetek közül hány kerül a rendőrség, nyomozó hatóságok tudtára, csak sejtések vannak, annyi azonban biztos, hogy az esetek igen kis hányada. Elliot 1985-ben készült tanulmánya szerint a gyermekek sérelmére szexuális bántalmazást elkövetők átlagosan 75 alkalommal vizik véghez tettüket, mielőtt az esetre fény derülne. Ebből a drámai számból egyértelmű a következtetés, hogy az esetek túlnyomó többsége rejtve marad.

Az Egyesült Államokban bevezették a kötelező bejelentés rendszerét, tehát az a gyermekvédelemben, iskolában, egészségügyben dolgozó és szociális munkás, akinek akár csak jó oka van arra, hogy szexuális gyermekbántalmazást feltételezzon, és mégsem jelenti, bűncselekményt követ el. Ennek ellenére számos vizsgálat azt találta, hogy az arra kötelező szakemberek mégsem jelentik a tudomásukra jutott eseteket. A szabályozáshoz tartozik egy jóhiszeműségi záradék, ami azt jelenti, hogy ha a bejelentő jóhiszeműen cselekedett, és a vád mégsem bizonyult igaznak, ő akkor sem vonható felelősségre rágalmozásért. Az államok több-

ségében a bejelentés szándékos elmulasztását külön büntetik. Számos amerikai kutatás mutat rá arra, hogy a szexuális gyermekbántalmazás bejelentői igen ritkán iskolában dolgozó szakemberek. Ebben közrejátszik, hogy a pedagógusok és tanácsadók képzése igencsak hiányos e téren.

A helyzet Ausztráliában is államanként eltérő. Queenslandban, ahol a kutatásra sor került, 1998-ig nem volt kötelező az iskolában dolgozók számára az esetek bejelentése. Ekkor megváltozott a szabályozás: „ha egy iskolai dolgozónak tudomására jut olyan információ, mely alapján valószínűsíthető, hogy egy diák védelemre szorul valamiféle külső vagy belső okokból, azt jelenteni köteles az iskola igazgatójának, ha a feltételezett elkövető maga az iskola igazgatója, akkor a helyi önkormányzat oktatásügyi előadójának. Ha a vád gyermekbántalmazást is tartalmaz, és a feltételezett elkövető iskolán kívüli személy, az igazgató köteles az esetet a rendőrségnek jelenteni.

■ KUTATÁS

Ez a vizsgálat azt tűzte ki céljául, hogy feltárja azokat a tényezőket, amelyek visszatartják az iskolapszichológusokat a szexuális gyermekbántalmazás bejelentésétől. Az államban dolgozó összes – 283 – általános és középiskolában, iskola-előkészítőben és nevelési tanácsadóban dolgozó iskolapszichológus és tanácsadó egy kérdőívet kapott kézhez, amelyet közülük 122-en (44%) küldtek vissza.

A kérdőívben hipotetikus eseteírásokat olvashattak négy gyerekről és tüneteikről. Az esetek különböző mértékű szexuális visszaéléseket tartalmaztak, valamint háttér információt a családról, a gyerek koráról, és a nála megfigyelhető tünetekről, jelekről.

Minden eseteírás után öt kérdés következett, a válaszokat pedig egy négyfokú skálán kellett jelölni. Az első kérdés arra vonatkozott, mennyire volt erős a megkérdezett szakember gyanúja, hogy a gyerek szexuális bántalmazást szenvedett el. A második azt firtatta, milyen valószínűséggel jelentenék az esetet a megfelelő hatóságoknak, a harmadik pedig azt, hogy akkor is jelentenék-e az esetet, ha a gyerek ragaszkodna ahhoz, hogy semmi nem történt. Az utolsó két kérdésnél a döntésüket befolyásoló különböző tényezőket kellett mérlegelniük.

■ *Az első esetben egy 8 éves fiúnál hirtelen magatartásváltozás figyelhető meg az iskolában, és tanulmányi eredménye is váratlanul visszaesik. Az iskolapszichológus szomorúnak és visszahúzódnak találja. Beszélgetésük során a gyerek egy férfit rajzol, és azt mondja, az egy nagyon rossz ember, de nem tesz említést szexuális bántalmakról.*

Mint azt az 1. táblázat mutatja, a férfi pszichológusok mindegyike úgy döntött, bejelenti ezt az esetet. Azok a pszichológusnők, akik a nem jelentés mellett határoztak, nagyrészt az illetékes hatóságokban nem bíztak (78%). Több mint felük attól tartott, hogy a bejelentés következtében felbomlana a család, és tartottak az iskola vezetésének rosszal-

lásától is.

• *A második esetben egy kilenc éves kislányról olvashattak a szakemberek, aki visszahúzódó, félsős, és állandóan csimpaszkodik a felnőttekre. Nagyon korán érkezik az iskolába, és sokáig marad. Az iskolapszichológussal folytatott beszélgetés során megemlíti, hogy a babának, akivel játszik, szerencsére nem kell pisilnie, és így Tom sem tudja piszkálni. Semmiféle direkt utalást nem tesz szexuális visszaélésre.*

A második táblázatból kiderül, hogy az iskolapszichológusok több mint 80%-a ezt az esetet is jelentené. A nem jelentő kisebbség fő oka erre az a meggyőződésük volt, hogy itt nincs semmiféle bizonyíték szexuális bántalmazás meg-

történetére (férfiak 89%, nők 73%). A hatóságokba vetett bizalom hiánya itt is közepes vagy erőteljes hatással volt a nem jelentő nők 70%-ára. A jelentést nem tevő nők fele és férfiak harmada érezte úgy, hogy a korai, nem megalapozott váddal megrendítenék a család társadalmi helyzetét.

• *A harmadik esetben egy 14 éves lány szóban beszámol nagymamájának és az iskolapszichológusnak arról, hogy szexuálisan bántalmazták. Viselkedésére visszahúzódás és szomorúság jellemző. Direkt módon felfedi, mi történt vele.*

Érdekes módon, ebben az esetben is volt a szakemberek között 10%, akik úgy döntöttek, hallgatnak az esetről. A nem jelentés vezető indoka férfiak esetében a bizonyítékok

1. AZ ISKOLAPSZICHOLOGUSOK DÖNTÉSE AZ ELSŐ ESET BEJELENTÉSÉRŐL ÉS A NEM JELENTÉST BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK

	férfiak				nők			
	esetszám		%		esetszám		%	
Jelenténé az esetet a hatóságoknak	52		100		59		87	
Nem jelenténé az esetet	0		0		9		13	
Döntésében a következő faktorok:	Nem volt rá hatással (%)		Csekély hatása volt (%)		Közepes hatása volt (%)		Erőteljes hatása volt (%)	
	férfiak	nők	férfiak	nők	férfiak	nők	férfiak	nők
Nincs vagy nagyon kevés bizonyíték	0	67	0	11	0	0	0	22
Nincs annyi bizonyíték, ami miatt megérné megszegni a titoktartást	0	22	0	56	0	0	0	22
A bejelentés szétzúrná a családot	0	22	0	22	0	22	0	34
A bejelentés megrendítené a család társadalmi helyzetét	0	33	0	33	0	22	0	11
Az illetékes hatóságok nem megbízhatóak	0	22	0	0	0	56	0	22
Félelem a rágalmozási pertől	0	67	0	11	0	11	0	11
Félelem az iskola vezetésének rosszallásától	0	63	0	37	0	0	0	0

Egy válaszadó több választ is megjelölhetett, így a kategóriák összege nem 100%.

2. AZ ISKOLAPSZICHOLOGUSOK DÖNTÉSE A MÁSODIK ESET BEJELENTÉSÉRŐL ÉS A NEM JELENTÉST BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK

	férfiak				nők			
	esetszám		%		esetszám		%	
Jelenténé az esetet a hatóságoknak	43		83		55		82	
Nem jelenténé az esetet	9		17		12		18	
Döntésében a következő faktorok:	Nem volt rá hatással (%)		Csekély hatása volt (%)		Közepes hatása volt (%)		Erőteljes hatása volt (%)	
	férfiak	nők	férfiak	nők	férfiak	nők	férfiak	nők
Nincs vagy nagyon kevés bizonyíték	11	18	0	9	56	46	33	27
Nincs annyi bizonyíték, ami miatt megérné megszegni a titoktartást	45	18	33	46	22	36	0	0
A bejelentés szétzúrná a családot	44	20	33	60	22	10	0	10
A bejelentés megrendítené a család társadalmi helyzetét	44	30	22	20	11	30	22	20
Az illetékes hatóságok nem megbízhatóak	44	0	44	30	0	50	11	20
Félelem a rágalmozási pertől	67	40	33	40	0	10	0	10
Félelem az iskola vezetésének rosszallásától	77	56	11	44	0	0	11	0

Egy válaszadó több választ is megjelölhetett, így a kategóriák összege nem 100%.

hiánya, nők esetében a gyerek bizalmának elvesztésétől való félelem volt. Felmerült még a hatóságok megbízhatatlansága, és a család széthullásától való félelem is. A jogi következményektől, vagy az iskolavezetés helytelenítésétől szinte senki nem tartott.

▪ *A negyedik esetben egy nyolc éves kislány egyre visszahúzódóbbá válik, éjszaka bepisil, nyughatatlan, ideges és fásult, apatikus. Rajzai infantilisak. Homályos említést tesz egy szörnyről, aki levettközet és lefényképez egy kislányt, de nem beszél arról, hogy szexuális visszaélés áldozata lett volna.*

Itt a férfiaknak csupán 6%-a nem jelentené az esetet, míg ez az arány a nők esetében csaknem 20%. A férfiak fő indó-

ka a bizonyítékhiany mellett a hatóságokba vetett csekély mértékű bizalom volt. A nők 58%-ánál a bizonyítékok hiánya közepes vagy erőteljes hatással volt arra, hogy az esetet nem jelentenek be, a többi faktornak elhanyagolható jelentőséget tulajdonítottak.

■ AZ EREDMÉNYEK ÖSSZEGZÉSE

A vizsgálat egyértelmű eredménye, hogy az iskolapszichológusok nem jelentenek minden olyan esetet, amelyben felmerül bennük a gyanú, hogy egy gyermeket szexuális bántalom ért. Indokaik között meghatározó a bizonyítékok hiánya, valamint az, hogy nem bíznak az illetékes hatóságokban.

3. AZ ISKOLAPSZICHOLOGUSOK DÖNTÉSE A HARMADIK ESET BEJELENTÉSÉRŐL ÉS A NEM JELENTÉST BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK

	férfiak				nők			
	esetszám		%		esetszám		%	
Jelenténé az esetet a hatóságoknak	48		92		61		90	
Nem jelentené az esetet	4		8		7		10	
Döntésében a következő faktorok:	Nem volt rá hatással (%)		Csekély hatása volt (%)		Közepes hatása volt (%)		Erőteljes hatása volt (%)	
	férfiak	nők	férfiak	nők	férfiak	nők	férfiak	nők
Nincs vagy nagyon kevés bizonyíték	0	17	33	33	67	50	0	0
Nincs annyi bizonyíték, ami miatt megérné megszegni a titoktartást	33	16	33	16	33	67	0	0
A bejelentés szétzúrná a családot	33	17	67	33	0	50	0	0
A bejelentés megrendítené a család társadalmi helyzetét	33	14	67	43	0	29	0	14
Az illetékes hatóságok nem megbízhatóak	33	29	33	14	33	29	0	29
Félelem a rágalmozási pertől	100	50	0	17	0	33	0	0
Félelem az iskola vezetésének rosszallásától	66	50	33	33	0	17	0	0

Egy válaszadó több választ is megjelölhetett, így a kategóriák összege nem 100%.

4. AZ ISKOLAPSZICHOLOGUSOK DÖNTÉSE A NEGYEDIK ESET BEJELENTÉSÉRŐL ÉS A NEM JELENTÉST BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK

	férfiak				nők			
	esetszám		%		esetszám		%	
Jelenténé az esetet a hatóságoknak	49		94		54		81	
Nem jelentené az esetet	3		6		13		19	
Döntésében a következő faktorok:	Nem volt rá hatással (%)		Csekély hatása volt (%)		Közepes hatása volt (%)		Erőteljes hatása volt (%)	
	férfiak	nők	férfiak	nők	férfiak	nők	férfiak	nők
Nincs vagy nagyon kevés bizonyíték	0	25	67	17	33	50	0	8
Nincs annyi bizonyíték, ami miatt megérné megszegni a titoktartást	33	25	67	42	0	33	0	0
A bejelentés szétzúrná a családot	33	27	77	46	0	27	0	0
A bejelentés megrendítené a család társadalmi helyzetét	67	46	33	46	0	9	0	0
Az illetékes hatóságok nem megbízhatóak	33	27	33	36	0	27	33	9
Félelem a rágalmozási pertől	67	46	33	27	0	18	0	9
Félelem az iskola vezetésének rosszallásától	33	46	67	46	0	0	0	9

Egy válaszadó több választ is megjelölhetett, így a kategóriák összege nem 100%.

■ BIZONYÍTÉKHIÁNY

A négy esetet összevetve a bejelentés elmulasztásának legjellemzőbb oka az volt, hogy a szakemberek nem érezték elegendőnek a tudásukra jutott bizonyítékokat. Nem voltak teljesen biztosak abban, hogy szexuális visszaélés történt, és nem akartak addig jelentést tenni, amíg kézzelfoghatóbb bizonyítékokhoz nem jutnak. Bár ez a kutatás meglehetősen alacsony esetszámmal dolgozott, egyértelmű, hogy ez a fajta bizonytalanság húzódik meg a legtöbb ilyen esettel szembekerülő szakember döntései mögött. Néhány érv – mint például a szakmai titoktartás, a gyerek kifejezett kérése, vagy az eljárás hatékonyságától, káros hatásától való félelem – természetesen akkor is kérdésessé teszi a bejelentés ügyét, amikor a szakember tökéletesen biztos abban, hogy megtörtént a gyerek szexuális bántalmazása, ám ez a biztos tudás mégis magabiztosabbá teszi a szakembereket a teendőket illetően. Viszont akkor, ha attól tartanak, hogy valójában nem is történt semmi sem, érthető módon felerősödnek a bejelentés kedvezőtlen mellékhatásaitól való félelmek.

Ugyanakkor minden itt leírt eset tartalmazott olyan, a szóban forgó gyerekeknél megfigyelt viselkedésváltozásokat, melyek kapcsolatba hozhatók a szexuális gyermekbántalmazással. A gyermek korának nem megfelelő szexuális viselkedés (csimpaszkodás, ölelgetés, flörtölés a felnőttekkel, nyilvános önkielégítés), öncsonkítás, visszaesés a szobatisztaságban, a nemi szerep zavara, állandó korai érkezés és késői maradás az iskolában, vonakodás a levétkezéstől és a testnevelésórákon való részvételtől, gyakori apa vagy más férfi hozzátartozó által igazolt hiányzások, szökések, a gyerek rajzaiban, játékában megjelenő jelek, valamint a molesztálásról tett említései mind a figyelmeztető jelek közé tartoznak. Ritkán jelentkeznek önmagukban, és közülük egy-egy megjelenése még nem feltétlenül jelenti, hogy szexuális visszaélés történt. De ha kettő vagy több ezen tünetek közül megjelenik egy gyereknél, ott már igen nagy valamiféle szexuális trauma valószínűsége. Így az a tény, hogy az iskolapszichológusok egy része úgy érezte, nincs elég bizonyíték a szexuális gyermekbántalmazás megtörténte, azt is mutatja, hogy nem elég pontosan ismerik annak tüneteit és jeleit. Mindez csak tovább hangsúlyozza, mennyire fontos lenne az iskolában dolgozók folyamatos képzése és továbbképzése ezen a téren.

■ A HATÓSÁGOK NEGATÍV MEGÍTÉLÉSE

Meghatározó volt e mellett az illetékes hatóságokba vetett bizalom hiánya, különösen a női válaszadók körében.

„A bírósági eljárás lehetővé teszi, hogy a bántalmazott gyerekek visszakerüljenek abba a környezetbe, ahol bántották őket, mivel a gyerekeket annyira feldúlja az eljárás, hogy képtelenek teljes mértékben eredményesen tanúszkodni.”

„A hatóságok képtelenek megvédeni a gyereket a tovább-

bi bántalmazástól, hiszen rettenetesen túlterheltek, és óriási az ott dolgozók fluktuációja. Nem tudnak egy ilyen esetre kellő figyelmet fordítani, közben pedig a gyerek csak még nagyobb veszélyben van, mint annak előtte.”

„Egyáltalán nem bízom abban, hogy a hatóságok képesek megvédeni a gyereket. Nagyon sok ilyen esetet láttam már. A végén a gyerekek és a család mindig ott marad egy végtelenül kiszolgáltatott helyzetben, kezeletlen, összevarratlan nyílt sebbel.”

„Nagyon megnehezíti az ilyen esetek jelentését az, hogy az iskola dolgozói nem kommunikálnak egymással, valamint hogy az iskola és a családsegítő szolgálat munkatársai kölcsönösen nem bíznak egymásban, és nem tisztelik egymást. Folyamatos az egymásra mutogatás, a felelősség elhárítása.”

Egyértelmű feladat lenne a gyermekek védelmében érintett különböző szakemberek közti kommunikáció javítása, az ismeretek és a bizalom fokozása. Az iskolában dolgozóknak – és minden más potenciális bejelentőnek – pontosan tisztában kellene lennie azzal, mi az eljárás, mi történik egy ilyen bejelentés után.

■ JOGI BONYODALMAK

Az iskolapszichológusok egy része úgy véli, hogy egy ilyen eset bejelentése nem szolgálja a gyerek érdekét, és akaratával sem egyező, hiszen a gyerekek sokkal inkább támogatásra és tanácsadásra van szükségük, mint végeláthatatlan jogi procedúrára.

„Ahogy 12 éves kor körül fejlődik a gyerekek nemi identitástudata, azt is egyre jobban értik, mit jelent a szexuális bántalmazás. Amikor felfedik egy ilyen élményüket, általában érzelmi segítségre, támogatásra vágnak, nem jogi lépésekre.”

„Óriási a különbség a között, hogy egy gyerek jogi útra akarja-e terelni a dolgokat, vagy terápiás segítségre szorul. Ez utóbbi jár neki az eset bejelentése nélkül is.”

„Könnyű játszani a jótevőt, és jelenteni az esetet, és közben tudomást sem venni arról, mennyi sérelem és fájdalom éri a gyereket a jogi eljárás útvesztőiben.”

„Megszámlálhatatlanul sok továbbképzésen vettem már részt. Mégis, amikor egy valódi esettel kerülök szembe, meggyőződésem, hogy a diáknak jobb, ha kikerüli az ügyészi és bírósági szakot, persze ha egyébként biztonságban van. Más hatással van egy ilyen ügy az általános iskolásokra, mint a gimnazistákra.”

Ezekből a véleményekből látható, hogy az iskolapszichológusok egy része ellenzi az esetek bíróság elé kerülését, de kész arra, hogy támogatást és segítséget nyújtson az áldozatnak. A kevésbé súlyos és egyszeri visszaélések esetén valóban felmerülhet, hogy a jogrendszer nem lesz képes megfelelő megoldást nyújtani, míg az áldozat pszichés támogatása egyértelműen szükséges. Hasznos lehetne ilyenkor egy többféle szakemberből – rendőrök, szociális szakemberek, pszichológusok, egészségügyi dolgozók – álló

bizottság, mely értékelné az eseteket ebből a szempontból. Közös vizsgálhatnák az eseteket, és eldönthetnék, feltétlenül szükséges-e bíróság elé kerülnie, vagy kielégítően rendezhető terápiás eszközökkel is. Így ez a döntés nem az adott szakember személyes-szakmai megítélésén múlna, ugyanakkor csökkenthetné félelmüket a bejelentés káros hatásaitól. Fontos lenne továbbá az iskolapszichológusok képzésében hangsúlyozni azt a tényt, hogy a szexuális bántalmazás újbóli előfordulását szinte kizárólag az esetek bejelentésével lehet megelőzni. Természetesen a bejelentés hatásainak kezelésére is fel kell készülniük.

■ IGAZTALAN VÁDOK

Gyakori – különösen a média által felnagyított – vélekedés, hogy a gyerekek gyakran keverik össze fantáziáikat a valósággal, és találnak ki történeteket azért, hogy magukra vonják a figyelmet.

„Szükségtelen vakon hinni ezeknek a történeteknek. Manapság a tizenévesek szeretnek drámai történeteket kitalálni, csak hogy szüleiket megbüntessék.”

Egy-egy ilyen eset természetesen megtörténhet, de valószínűleg a gyerekek nagyon ritkán állítanak ilyesmit ok nélkül. Mindenképpen hasznosabb hozzáállás az összes szexuális bántalmazásra vonatkozó közlést komolyan venni, és még, ha igaztalannak is bizonyul, megnézni, mi vitte a gyereket erre a vádaskodásra, mint megkérdőjelezni szavahihetőségét egy ilyen esetlegesen nagyon súlyos helyzetben. A gyerek viselkedésének, tüneteinek megfigyelése, veszélyeztetettségi foka a bántalmazás szempontjából, és annak áttekintése, miért hazudna, közelebb vihet az adott eset megítéléséhez.

■ KONKLÚZIÓ

A kutatás eredményei a Magyarországi helyzet átgondolása szempontjából is rendkívül érdekesek. Az ausztrál vizsgálatban az esetről hallgatók aránya egyetlen esetben sem érte el a 20%-ot, ami annak fényében ugyan nem jó arány, hogy ebben a kisebbségben is felmerült a szexuális bántalmazás gyanúja, az viszont a mérleg pozitív oldalára tehető, hogy a négyből három esetben 90%-ot meghaladó volt a férfi pszichológusok és szintén igen magas a nők bejelentési hajlandósága. Egy hasonló magyar vizsgálat hiányában csak azt a feltételezést engedhetjük meg magunknak, hogy nálunk ezek az arányok jóval alacsonyabbak lennének. Ennek oka pedig elsősorban nem abban keresendő, hogy ne ismernék fel a tüneteket, bár nyilvánvalóan ezen a téren is hasznos lenne több célirányos képzés, ennél nagyobb probléma, hogy a gyerekekkel kapcsolatba kerülő szakemberek számára nem nyilvánvaló, mikor, milyen esetben kinek kell beszámolniuk gyanújukról vagy a tudomásukra jutott esetekről. Ha valaki – pedagógus, pszichológus, szociális munkás, védőnő, gyermekorvos – tudja is, hogy erkölcsi és jogi kötelessége a gyerek védelmének érdekében bejelentnie bármiféle szexuális visszaélést, nem egyértelmű szá-

mára, hogy kinek kell szólnia. Mi lesz az esettel, ha a gyermekjóléti szolgálatot értesíti? Valóban garantálni tudják a gyerek védelmét, és ő is visszajelzést kap majd arról, mi történik? Mit várnak tőle, ha a rendőrséghez fordul, felelőssé tehető később, ha az eset nem bizonyosodik be?

A kutatás tapasztalatai szerint ezek a kérdések még azokat a szakembereket is foglalkoztatják, akik előtt a bejelentés lépései teljesen tisztázottak. Az egyik legmeglepőbb adat, hogy minden tízből egy – jelentésre törvény által kötelezett – pszichológusnőt akkor is visszatartott a bizonyítékok hiánya, amikor nem rajzokból vagy utalásokból kellett értenie, hanem a gyerek direkt módon elmondta neki, hogy szexuális bántalmazás áldozata. Bár érthető, hogy súlyos egy ilyen vád, és pusztá felmerülése is nagyon nehéz helyzetbe sodorhat egy családot, a szakembereknek meg kell érteniük, hogy az ő szerepük nem azonos a nyomozó- és a vádhatóságokéval. Nem kell bizonyítékokat gyűjteniük, és mérlegelniük, elég-e egy vádemeléshez, egy per megnyeréséhez, ami bizonyítható. Viszont minden, gyermekekkel kapcsolatba kerülő szakembertől elvárható lenne, hogy a maga területének megfelelően tisztában legyen a szexuális gyermekbántalmazás fizikai jeleivel, illetve azzal, hogyan változtatja meg egy ilyen trauma a gyerek viselkedését, milyen tünetek vagy tünetegyüttesek utalnak szexuális visszaélés elszívására. Tudható, hogy ezek a gyerekek kiszolgáltatott helyzetben vannak, és a tünetek egyik fő jellemzője, hogy magukba fordulnak, visszahúzódnak lesznek, nem nyílnak meg a felnőttek felé, akikben bizalmukat veszítik, ezért sok esetben nem tudnak nyíltan segítséget kérni, és kulcsfontosságú, hogy a velük kapcsolatba kerülő felnőttek észreveszik-e a jeleket. Amire ezeknek a gyerekeknek szükségük van, az nem egy kikezdehetetlen, tanúkkal és tárgyi bizonyítékokkal megtámogatott vádirat, hanem valaki, aki jelezni tudja: látja, hogy baj van, és mindenképpen segíteni fog.

Ugyanígy a gyermekekkel foglalkozó szakemberek szereptévesztésének tartom, ha azért nem tesznek egy-egy ilyen ügyben lépéseket, mert kifogásolhatónak tartják a rendőrség módszereit, és helytelenítik azt, ahogy a gyerekekkel a nyomozás, vádemelés, majd a per során bánnak. Fontos rámutatni az eljárás rossz, a gyerek további sérülését okozó pontjaira, de ez nem lehet ok arra, hogy a szexuális visszaélés folytatódjon. Attól, hogy a gyerekeket nem tesszük ki a jogi eljárás negatív hatásainak, az a rendszer sem működik majd jobban.

Minden velük kapcsolatba kerülő szakembernek tudatosítania kell, hogy a gyerekeknek minden körülmények között joguk van a szexuális bántalmazás bármely formájától való védelemhez, és mivel igen nehezen kérnek segítséget, olvasni kell a jelekből, majd a legkisebb gyanú esetén is további lépéseket kell tenni, hogy egyéni tudatlanság, bizonytalanság vagy félelem, pesszimizmus miatt egyetlen gyerek se maradjon ellátatlanul.

Neményi Eszter